

RAST, RAST, RAST

(Ob nacionalnem reformnem programu 2013-2014)

Franjo Štiblar¹

I. UVOD

6

1. Rast je predpogoj za uspešnost ekonomskih reform in njihovo socialno vzdržljivost

Istočasnost dveh radikalnih pristopov (ekonomskih sistemskih reform in ukrepov ekonomske politike zategovanja pasu) vodi v ekonomsko, socialno in politično brezno, kar kažejo izkušnje vse od 2009. Več reform in manj »stiskalnih« (austerit) ukrepov ekonomske politike predlagajo za izhod iz recesije EU (Sloveniji) tudi liberalni krogi v neevropskem svetu med teoretiki, politiki, vodilnimi mediji (Financial Times, The Economist).

Prioriteto ima rast BDP, saj lahko reforme uspejo le ob njej. Zanj sta potrebni stimulatívni monetarna (rast kreditov) in fiskalna (fiskalni multiplikator) politika. Prvo ECB vodi, kolikor je v njeni moči (Slovenija še daleč ne izkorišča možnih ukrepov za odpravo kreditnega krča). Glede rahljanja fiskalnega pasu so v zadnjih tednih naredili poln obrat tudi v vodstvu Evropske komisije EU (EK EU), a v Sloveniji, ki običajno zaostaja, do tega spoznanja še ni prišlo. Slovenija s sedanjo ekonomskopolitično usmeritvijo in radikalizacijo sistemskih sprememb povsem brez potrebe nadaljuje pot v ekonomsko (socialno, politično) brezno.

2. Zunanji pogoji

EK EU začena rahljati politiko trdega zategovanja pasu, za kar bo ključno junijsko zasedanje Ekonomskega sveta v Bruslju. Od petih največjih članic EMU štiri² ne bodo izpolnile obljube znižanja proračunskega primanjkljaja pod 3% BDP v 2013, kar jim bo oproščeno. Hkrati se velikim dolžnicam (na primer Španija, Portugalska, Irska) dovoljuje nekajletno podaljšanje roka odplačil zapadlih posojil.

V teh dneh se znižujejo napovedi globalne rasti BDP. Za EMU in EU je napoved za 2013 bolj negativna, le majhno upanje ostaja za pozitivno rast v 2014. Sloveniji se napoveduje negativna rast ne le v 2013, ampak tudi v 2014 (edini med članicami EMU poleg Cipra).

¹ Neo-ekonomizem kot doktrina imperialno osvaja vsa področja družbe. Prevladujoče kritike ne-ekonomistov zavrača kot nekvificirane. Zato so tudi od ekonomistov potrebni teksti, ki upoštevajo eksternalije ekonomizma.

² Italija se tega še ne zaveda, a bo med njimi, tako da bo na drugi strani Nemčija ostala osamljena.

Upanje v uspeh evropske ekonomske politike »beggar thy neighbour«, ki želi z rastjo izvoza nadomestiti prisilni padec domačega trošenja (posebno države) umira z nižjimi napovedmi rasti BDP na ključnih izvoznih trgih Kitajske, ZDA, Japonske, kar bo nižalo njihov uvoz. Gospodarska aktivnost pada v svetu samo v EU (EMU), za živahnjšo rast tudi drugod ne bo zadoščala samo monetarna stimulacija, ker se je izčrpala. Potrebno bo dvigniti končno povpraševanje, zanj je potrebna vsaj inicialno fiskalna stimulacija.

Ker EU (EMU) kot edina med svetovnimi grupacijami dosega »rekorde«: največjo stopnjo brezposelnosti v zgodovini (12.1%) in najnižjo inflacijo (1.2%) ob krčenju BDP, krivda mora biti v njenih specifičnih ukrepih in reformah. Socialna cena napak je neizmerna, politično ceno čutijo vlade (katerekoli provenience), ki na volitvah redno izgubljajo.

7

3. Implikacije za Slovenijo

Slovenija mora »zajahati« nove trende in si kot druge članice izboriti na vrhu v Bruslju tako kasnejšo (bolj postopno) izpolnitev proračunskega cilja kot počasnejše odplačevanje dolgov. Boljša izraba razpoložljivih monetarnih vzvodov bo omogočila monetarno stimulacijo (odpravila kreditni krč), manj zategovalna fiskalna politika bo omogočila realno stimulacijo (rast končnega povpraševanja), obe skupaj bosta vodili v pozitivno gospodarsko rast.

V razmerah rasti BDP bodo tudi reforme ekonomskega sistema uspele ekonomsko, čeprav bodo izpeljane manj radikalno (pokojninska blagajna bo imela dovolj prilivov, slaba banka ob dokapitalizaciji bo rešila banke, fiskalno pravilo ob zamiku začetka delovanja bo dalo čas za rast), njihove socialni udarci bodo v večji meri amortizirani.

Pridobitev likvidnostnih kreditov na svetovnih trgih po ceni pod 6% je pravi odgovor tako domačim kot tujim »katastrofičarjem«³. Le znesek najetih kreditov bi lahko bil vsaj dvakrat večji od 3.5 milijarde \$, saj bi s tem vlada kupila potrebni eno-dvoletni mir za ekonomskopolitično ukrepanje in sistemsko reformiranje, ki bi že dalo pozitivne rezultate.

Koliko pa je ustrezna usmeritev ekonomskopolitičnih ukrepov in sistemskih reform vlade, v nadaljevanju v oceni predloženega reformnega programa 2013-2014. Glavna ugotovitev je, da so sistemske reforme sprejemljive, predvideni ukrepi ekonomske politike pa ne. Že četrta vlada nadaljuje napačno usmeritev, ki se je začela z 2004. V času 1991-2003 je

³ Naši finančni medijski »strokovnjaki« kar ne morejo najti načina kako doseženo kritizirati; politične stranke, ki so pred mesecem v poziciji upale na tak uspeh, ga zdaj, ko so v opoziciji, kritizirajo. Pritisk krdela »nekaterih mednarodnih finančnih akterjev« na Slovenijo kot šibek člen črede EMU v obliki od Moody's neobičajnega znižanja bonitete Slovenije kar za dve stopnji v času razpisane povpraševanja za krediti se je izjalovil. Razlog je tudi prav nasprotna ocena »Standard&Poor's«, ki je ohranila oceno nespremenjeno in še s stabilno perspektivo. Kje je verodostojnost teh »svetovno priznanih bonitetnih agencij«, če dajejo državi v istem času tako nasprotno oceno – seveda zanje ne odgovarjajo nikomur in z ničemer.

Slovenija dosegala povprečno rast BDP 3.63% na leto, v času 2004-2013 pa le 1.15%, torej 2.6-krat manj.⁴

Stopnje rasti BDP

Država	1993-1997	1998-2002	2003-2007	2008-2012	1993-2002	2003-2012
Slovenija	4.2	4.0	4.8	-1.4	4.1	1.7
EU	2.0	2.6	2.5	-0.1	2.3	1.2
OECD	2.7	2.6	2.7	0.6	2.7	1.7
Nemčija	0.9	1.6	1.7	0.8	1.3	1.3
ZDA	3.6	3.3	2.7	0.6	3.5	1.7

8

Vir: OECD, IMF, UMAR

4. Kako Slovenijo ocenjujejo EU, OECD, IMF ter bonitetne agencije ?

Od začetka pomladi 2013 je bila Slovenija deležna sicer običajnih vrednotenj mednarodnih organizacij in bonitetnih agencij.

OECD je v Ekonomskem pregledu Slovenije (OECD Economic Surveys Slovenia, April 2013) z ocenami pokazal, da zaostaja za novejšimi stališči v svetu o odnosu med zategovanjem pasu in rastjo in o slednji ne govori prav nič, kaj šele, da bi bila rast zanj prioriteta. V povzetku poudarjajo velik dolg vseh sektorjev (podjetij, bank, prebivalstva in države) glede na BDP, čeprav je v resnici polovico manjši kot v drugih razvitih državah. Zavzemajo se za več tujih investicij, s katerimi razumejo privatizacijo (prodajo naših blue chips tujcem). Bojijo se, da bo javni dolg dosegel 100% BDP do 2025, torej čez 12 let (!). Da je dolg večina članic OECD že sedaj preko 100% BDP, jih ne skrbi. Predlagajo prestrukturiranje socialnih izdatkov, kar je le prikrita beseda za njihovo zmanjševanje.⁵ Napadajo klasično: referendumsko zakonodajo (kaj ima le-ta z OECD ?), študentsko delo, državno lastništvo, staranje prebivalstva (kot da je linearna ekstrapolacija naravnega prirastek za 50 let smiselna in kot da za Slovenijo ne obstajajo možnosti sprememb v selitvenih saldihi, ki se danes zelo spreminjajo v razvitih državah.

4 Za korektnost, tudi primerjava z rastjo v EU, svetu pokaže, da je v času zmerne politike 1991-2003 Slovenija rasla hitreje, po 2004 pa počasneje kot EU. Bolj natančno, v drugem obdobju je najprej v 2004-2008 napihovala balon bolj kot EU, potem pa po njegovem puku padla globlje kot EU, slednja pa bolj kot svet. Očitno gre najprej za napake politike EU glede na ostali svet, zatem pa še za dodatne napake slovenskih nosilcev odločanja glede na politiko EU.

5 Običajen argument pri tem je neverjetni podatek iz Eurostata, da je prostora za stiskanje še veliko, saj ima Slovenija najnižji Ginijev koeficient med vsemi EU27, kar pomeni najmanjšo neenakost v dohodku med prebivalci. Za današnje stanje je to grozljivo in nesprejemljivo. Kritika: podatki so izpred krize, bogastvo in kreditni viri se ne upoštevajo, o samem Ginijevem koeficientu kot indikatorju neenakosti med ljudmi pa ima veliko pripomb J. Stiglitz (2012) v svoji knjigi o neenakosti.

Napovedi rasti BDP Slovenije

rast BDP Slovenije, napovedi, %	2013	2014	2015
OECD, konec aprila	-2.1	1.1	
EK EU, začetek maja	-2.0	-0.1	
IMF, sredi aprila	-2.0	1.5	
UMAR, marec	-1.9	0.2	1.2
EBRD, 10. maj	-2.5	-0.9	

EK EU vodi do Slovenije povsem drugačno politiko kot do priljubljenih »severnih držav« različno od Irske in podobno Cipru. V napovedi gibanja BDP (Spring Forecast May 2013) so za Slovenijo tokrat še bolj pesimistični od vladnega UMAR-ja. Bolj so pesimistični tudi glede brezposelnosti, ki naj bi porasla v 2014 kar na 10.3%, medtem ko bi se naj v EU27 že zniževala (s sicer višje ravni), bolj so pesimistični glede proračunskega primanjkljaja in rasti javnega dolga, vse kot da ne prihaja tudi na vrhu EK EU do spoznanja, da bo potrebno celotno ekonomsko politiko premakniti od primarnosti cilja zategovanja v rast. Za Slovenijo za administratorje v Bruslju to še ne drži ?

9

IMF v svojem pomladanskem poročilu (World Economic Outlook, April 2013) Sloveniji tudi napoveduje poleg Grčije, Portugalske in San Marina največji padec BDP v 2013; podobno močnega samo še Ekvatorialni Gvineji med 200 obravnavanimi državami sveta. Ali je naše gospodarstvo res tako zanič, ali se ne da vendar kaj narediti ?

UMAR v Pomladanski napovedi (marec 2013), ki je nastala kratek čas pred tujimi napovedmi, Morda tudi zato napoveduje Sloveniji rahlo manjši padec BDP od drugih. Ob tem napoveduje rast števila brezposelnih do 123.500 konec 2013, preko 124 v 2014 s stopnjo brezposelnosti ILO 10.0% neznatno rast izvoza in v 2013 padec uvoza, rast plač v privatnem in padec v javnem sektorju in zmernejši, a še vedno zelo velik presežek v tekoči plačilni bilanci. Tudi UMAR ugotavlja, da se enotni stroški dela Slovenije znižujejo že zadnji dve leti in pričakuje, da bo tako tudi naslednji dve leti. V glavnem pesimizem in zamujanje v oceni (»behind the curve«) z ekstrapolacijo trendov zadnjih pet let.

EBRD je v tekoči ekonomski napovedi (EBRD Key Economic Forecast, May 10, 2013) najslabše ocenil gibanje BDP Slovenije, večji padec v 2013 in negativno rast v 2014.

Zaključiti je mogoče, da je vsaka naslednja naslednja napoved mednarodnih institucij v zadnjem mesecu in pol bolj negativna. Gre za posebno vrsto samo-izpolnjujoče napovedi (»self-fulfilling prophecy«), pri katerih mednarodne institucije vzpodbujajo druga drugo, pri tem jim dodatno pomagajo bonitetne agencije (Moody's) s svojo katastrofično bonitetno napovedjo.

Dejstva, na primer, da je Slovenija dobila posojila po nižjih obrestnih merah, kot je startala in ponujeno mnogo večjo količino od potrebne, ali, da so makroekonomski rezultati boljši od večine držav, ne igrajo vloge. Tudi zato zgolj nadaljevanje dosedanje ekonomske politike in reform, kakor jih ponuja nacionalni reformni program vlade, ne zadostuje. Potreben bo zasak od politike stiskanja (austerity) v rast, od naslanjanja zgolj na tuje vire, tudi v uporabo domačih finančnih virov. Potrebno je povrniti zaupanje najprej doma, potem v tujini; za to pa je potreben drugačen program kot doslej, ki ga naj nosijo drugi ljudje kot doslej. Potreben je politični konsenz.

10

II. Z NACIONALNIM REFORMNIM PROGRAMOM GLOBJE V EKONOMSKO IN DRUŽBENO BREZNO

S predloženim nacionalnim razvojnim programom že četrta vlada po vrsti, predvsem z ukrepi ekonomske politike, nadaljuje pot vse globlje v ekonomsko in družbeno brezno. Komentar programa sledi njegovi strukturi in je sestavljen iz splošnih okvirov, vsebinskih in oblikovnih pripomb, alternativnega predloga reformnega programa in priloge.

1. Sprememba strategij?

Celo vodstvo EK EU po letih kritike njene politike s strani drugih svetovnih akterjev, med njimi vodilnih medijev liberalnega kapitalizma (Financial Times, The Economist) sredi aprila 2013 z izjavami javno spreminja strategijo prioritet: po novem več rasti, manj zategovanja pasu, (austerity) in ne obratno kot doslej.

Slovenija znova zamuja, kot je zamujala v prepoznanju kreditnega napihovanja balona pred krizo (vlada, predvsem Banka Slovenije, njeni nosilci takrat), sedaj v predlogu izvedbe striktno restriktivnega reformnega programa 2013-2014. Namreč, austerity⁶ zahteve specifičnih ekonomsko političnih priporočil EU v luči sprememb politike EU niso več aktualne, glavni cilji strategije EU2020 pa so sicer manj utopični kot so bili EU2005 in EU2010, a oddaljeni in za tekoče reševanje gospodarske in socialne krize v Sloveniji manj relevantni.

Predloženi reformni program načrtuje:

- padeč BDP v 2013 in v 2014 ter najneugodnejšo dinamiko rasti BDP,
- povečanje brezposelnosti na doslej v naši zgodovini 20. in 21. stoletja nedosežene velikosti,

⁶ »austerity« ni varčevanje (savings), kot se pri nas napačno prevaja, ampak stiskanje, zategovanje pasu, ki prinaša trpkost, revščino, trpljenje.

- padec razpoložljivega BDP za nadaljnjih 10% nad ustvarjenim letno! (5-6% presežek plačilne bilance, 3-4% plačilo obresti in odtok dividend tujega kapitala v 2013 in v 2014),
- rast relativne zadolženosti do tujine.

Ali mora to slovenska družba sprejeti?! Sledimo Grčiji, Španiji, Cipru in to z novo vlado z vodilno stranko, katere šele pred štirimi meseci sprejeta gospodarska strategija ostaja le v posmeh temu, kako dejansko ravna z reformnim programom? Pravo ukrepanje bi bilo zavrniti EU priporočila, ki v luči sprememb njihovih pogledov zadnje dni⁷niso več aktualna, in postaviti svojo strategijo reform in politike, ki bo povsem drugače od predložene, primarno razvojno naravnana. Prioriteta nad vsem je rast BDP; z njo bodo vsi drugi cilji uresničljivi, brez se bomo pogrezali še globje.

11

2. Ocena vsebine reformnega programa: brez rasti BDP noben drug cilj ne bo uresničljiv

2.1 Zadolževanje

Ključno vprašanje je, ali lahko preživimo brez financiranja na svetovnih finančnih trgih? Dokler ne bo povrnjeno zaupanje doma, ne. Uspešna pridobitev posojil konec aprila 2013 je znak, da svetovni finančni krogi vendar ne ocenjujejo slovenske situacije tako zelo kritično. Razlike bonitetnih agencij v oceni bonitete Slovenije pa opozarja na njihovo neverodostojnost in pomanjkanje odgovornosti za ocene (accountability).

Sistemske reforme (pokojninska, trga dela,...) ne prispevajo k izboljšanju situacije na kratek rok (h gospodarski rasti), ki je ključen za izhod iz krize. Fiskalna restriktivnost, ob njej pa še nepotrebna monetarna restriktivnost, povzročata velik padec gospodarske aktivnosti. Dokler pa bo BDP padal, se bo fiskalni deficit in javni dolg relativno, lahko tudi absolutno, povečeval (fiskalni multiplikator je večji od 1). Bančništvo, kljub slabi banki, ne bo sanirano, saj se bodo poslabševali prej dani dobri krediti (tudi bančni multiplikator je večji od 1). EU zamuja za svetom z ukrepi za gospodarsko rast, Slovenija pa zamuja celo za EU.

2.2 Zagon gospodarstva kot glavna prioriteta

S predvidenimi ukrepi reformnega programa rasti sploh ne bo. Rast BDP zmanjšuje dolg, ne obratno, padec dolga ne povečuje rasti! Proces »fiskalne konsolidacije Slovenije« v 2012 (polne žrtev) je povečal naš zunanji dolg za neto eno milijardo €, produkt je padel za 2.3%, brezposelnost se je povečala na blizu 9%. Ni razloga, da bi morali a priori trajno držati javni dolg pod povprečjem EU. Primerjava donosov in obrestnih mer pove, kaj je najbolje; rast BDP pa moramo doseči takoj.

⁷ Prav žalostno je videti norčevanje medijev zrelega kapitalizma, ki obvlada svet, iz komisarja Ollija Rehna, ki je uporabil za svojo argumentacijo za austerit v EU zdaj znanstveno že zavrženo študijo Rogoffa in Reinhartdove, da zadolžitev nad 90% BDP uničuje rast BDP. Svet ugotavlja prav obratno kavzalnost: nizka (negativna) rast povečuje zadolžitev – poznano kot ugotovitev, da je fiskalni multiplikator večji od 1.

Prodaja slovenskih blue-chipsov ne rešuje bistvenega, saj so cene (pre)nizke. Prava cena bi bila v normalnih razmerah vsaj dvajsetkratnik letnega dobička (na primer, za NLB je to okrog 2 milijardi €). Infrastrukture se v normalni razviti državi ne privatizira, kaj šele potujčuje, igralnice in telekomi pa nosijo izgube samo pri nas. Negativne rezultate podjetij in bank se odpravi s spremembo vodenja (lahko tudi s tujimi direktorji) in posojili, ne pa s prodajo. Domača infrastruktura je ključna za ekonomsko suverenost države, ta pa nujna za politično suverenost.⁸ Koncentracija javnega premoženja v obliki državnega holdinga nima posebnega ekonomskega smisla. Enkrat in ponekod organizacijsko integriramo, drugod in drugič dezintegriramo, vse iz primarno političnih razlogov.

12

V programu manjka logično razmišljanje: povečati moramo učinkovitost ob napovedanem padcu BDP, hkrati pa naj bi povečali zaposlitev tako mladih in starejših. Slednje ne gre hkrati, rast zaposlenosti bo, če bo produkt padal, le še dodatno zmanjšala produktivnost (učinkovitost), (produktivnost = P/Z).

Ni res, da nimamo lastnih instrumentov za fiskalno in za monetarno politiko, ker smo člani EU in EMU. Dovolj možnosti za lastno ukrepanje je, a niti obstoječih in razpoložljivih instrumentov ne znamo izkoristiti (na primer v boju proti kreditnemu krču). Normativna ofenziva (mrgoli predlogov novih zakonov in podzakonskih aktov) ne rešuje problemov, če ni družbene (politične, socialne, pravosodne) pripravljenosti za njihovo implementacijo. Tu je eden ključnih slovenskih razlogov za ekonomsko in družbeno krizo: vladavine prava ni. Novi zakoni pogosto zamegljujejo dejansko nepripravljenost ukrepati.

2.3. Makroekonomsko okolje: neopravičeno pesimistična napoved UMAR

Diagnoza razlogov za 0.6% padec BDP v EMU v 2013 s strani UMAR je napačna. Napovedi UMAR za slovensko gospodarstvo so praviloma bolj negativne od napovedi tujcev. Tokrat jih je sicer prekosil s še bolj črnogledo napovedjo OECD, a njihova kredibilnost je tudi v svetu že na dnu.

Defetizem UMAR-ja je stalnica⁹ prisotna že vse desetletje. Če že slepo kopirajo EK EU, naj bodo vsaj v tem na tekočem in se tudi oni, kot Barroso in Rehn, opravičijo za napake predlaganih »austerity« in premaknejo svoj pogled od »zategovanja« k rasti. Saj za vladni politični institut ne more veljati sicer poznano medijsko pravilo: »Good news is no news, bad news is news«.

⁸ PIIGS-i so v mnogo slabšem položaju, a vendar ne prodajajo svojih blue-chipsov. So iz Zahodne Evrope, tranzicijska Evropa pa je že tako praktično vse blue-chipse prodala Zahodu. Le Slovenija se je dolgo upirala, rada bi med razvite; pa so zanj izmislili drugo igro. Poslali so jo v kazino in ji posodili denar, da se je lahko zadolžena šla finančne igre, v katerih je izgubila (padec borznih indeksov). Ker posojil nima od kod vračati, jih bo s prodajo svojega premoženja – pod ceno, ker se nanjo pritiska. »Tranzicija« bo zaključena.

⁹ Pri tem notoričnem pesimizmu ima običajno istomišljenike v vladah, ki jim služi, vodstvu GZS in seveda pri večini ključnih gospodarskih medijev.

Pomanjkanje širšega strateškega pogleda ter vizije nosilcev ekonomskega odločanja, in tistih, ki jih servisirajo, je v zadnjem desetletju akutna bolezen v državi. V drugih državah domači uradni napovedovalci skrbijo za pozitivno psihološko klimo, pri nas pa UMAR, vladni voditelji, razni »medijski ekonomski umi« kar tekmujejo, kdo bo podal bolj črnogledno, katastrofično gospodarsko sliko Slovenije doma in v tujini.¹⁰ To ima velik vpliv na »finančne trge«!

Kot kažejo aktualni prispevki v Gospodarskih gibanjih EIPF, Slovenija ni v tako slabi situaciji, zunanji pogoji gospodarjenja ne bodo tako neugodni. Pesimistične napovedi padca produkta, plač in zaposlenosti v dokumentu pa delujejo katastrofalno. Dejstvo je, da se svetovne cene surovin cenijo (v zadnjih šest mesecih povprečno za 15%), obrestne mere centralnih bank pa se nižajo. To se v opisu okolja sploh ne omenja, čeprav bi moralo biti ena od osnov za bolj optimistično napoved tudi domačih gospodarskih gibanj.

13

2. 4. Priporočila

Manj priporočil EU bo Slovenija izpolnjevala, bolj koristno bo. Zdaj, ko tudi EK EU ne verjame več v osnove zanje, je potrebno le počakati nekaj tednov, zavlačevati s programom, da se preskoki v glavah Barrosa in njegovih komisarjev prelijejo tudi v glave administratorjev na nižjih ravneh EK EU, ki nam »priporočajo« in ocenjujejo priporočeno. Podobna je izkušnja z IMF, ki nam tudi lahko potencialno grozi. Medtem ko njegova direktorica in tim glavnega ekonomista že od jeseni 2012 svarita pred napačno usmeritvijo izrazite »austerity« s padcem aktivnosti (teoretično in praktično) za EU, uradniki na nižji ravni mentalno ostajajo v desetletja stari prodajani zgodbi iz »Monetary Approach to the Balance of Payments«, zasnovani na Friedmanovi filozofiji.

Priporočilo 1: strukturni ukrepi (»brzdanje«) za znižanje proračunskega deficita

Omejevanje stroškov dela kot napovedano ključen je najbolj nesocialen ukrep, pri čemer stroški dela na enoto (unit labor costs) Slovenije že nekaj časa padajo (analize v Gospodarskih gibanjih), kar ni povedano. Kako si stranke v koaliciji glede na njihove strateške programe lahko privoščijo tak ukrep kot primaren? Zmanjševanje proračunskega deficita vodi še globlje v ekonomsko brezno. Vsi naštetni ukrepi padca izdatkov proračuna prizadenejo predvsem že tako socialno šibke (žalost)¹¹ in jih vodijo pod prag revščine.

Večino predlaganih ukrepov zmanjševanja javnih izdatkov je treba odpraviti, ZUJF je z nekaterimi določili katastrofa za slovensko družbo. Ker imamo vsako leto manj, se vse bolj

10 Prav poučno je bilo v tej luči prisluhniti nemški centralni banki, ko je dan po napovedi padca BDP Nemčije za -0.6% v četrtem kvartalu 2012 takoj bombardirala javnost z ugotovitvijo, da je to zgolj slučaj in da bo že v prvem četrtrletju 2013 nemški BDP imel spet močno pozitivno rast. Nekaj mesecev je mimo; nima je, a o nemškem gospodarstvu se še vedno govori s pozitivnim spoštovanjem rasti, katere objektivne napovedi pa grejo že pod 1%: To ni rast v pravem smislu, to je stagnacija, ob njej pa imamo recesijo v celotni EU, ki jo Nemčija upravlja.

11 Velik del proračunskega primanjkljaj je zaradi državnih izdatkov za sanacijo bank, ki so v minusu zaradi nevratanja kreditov, ki so jih dale privilegiranim. Slednji so pridobljeni denar že odpeljali v davčni oaze ali sicer izkoristili za večanje premoženja. Tako, pod črto, reveži v Sloveniji financirajo 1% bogatih.

ostro politično (in tudi socialno, medrazredno, medpoklicno, medregijsko) »tolčemo« za večji košček v manjši pogači, kar soustvarja negativno klimo.

14

Povečevanje davčnih prihodkov bo mogoče, če ne bo obveljal učinek, po katerem rast davčnih stopenj zmanjšuje davčno osnovo, tako da je izplen v masi davkov manjši (gre za prehod prek vrha Lafferjeve krivulje). Rast BDP dvigne davčno osnovo in maso davkov. Med ukrepi za povečanje javnofinančnih prihodkov so nekateri sprejemljivi, drugi ne, tretji so nevtralni. Mnogi pospešujejo razslojevanje slovenske družbe. Posredna davka (sladke pijače, srečke) sta sprejemljiva tudi zaradi pozitivne socialne komponente, enako odprava davčnih utaj. Uvedba kriznega davka na plače ali povečanje DDV imata socialne implikacije.

Predvideni premik zaposlenih (v javnem sektorju) med upokojujence ne pomeni prav velike razbremenitve javnih izdatkov, le kanal financiranja se spremeni. Ob tem imamo najmanjše odstotke zaposlenosti starejših v EU, kar nam očitata tako EK EU kot OECD.

Padca zaposlenosti v privatnem sektorju ne bo odpravilo hitrejše odpuščanje v javnem sektorju (ustvarja konfrontacijo javno-zasebno kot politično sredstvo upravljanja z obema skupinama), temveč ukrepi za rast BDP, ki bo povečala zaposlenost v privatnem sektorju. Nič kolikokrat je bilo empirično ponovljeno, da Slovenija po deležu javnega sektorja med zaposlenimi ne odstopa od povprečja EU, države kar ukiniti pa se tudi ne da, posebno če imajo vladne stranke napisane povsem drugačne strategije. Kaj bo naslednji predlog? Z zmanjševanjem zaposlenih in plač v javnem sektorju kar ukiniti javni sektor.

Priporočilo 2: upokojevanje, zaposlovanje

Treba je priznati, da sta rast dobe upokojevanja in večje zaposlovanje mladih konfliktna cilja, kar je logično. Pokojninska reforma je sprejemljiva, a opisana v primerjavi z drugimi problemi preveč detajlno za tak dokument. Še bolj navedena trditev velja za aktivno politiko zaposlovanja, ukrepe vseživljenjskega učenja. Rezultati so po 10 letih poznani: rast brezposelnosti.

Priporočilo 3: sanirati bančni sektor

Čeprav gre za ključen kratkoročni problem, je odgovor nanj med vsemi priporočili v dokumentu najkrajši?! Čas ni zaveznik, ukrepati bi morali takoj. Potreben je polni 24x7 angažma bank in centralne banke, ministrstva za finance, kot je bilo pri saniranju bank v 1992-1996. Imenovani direktorji (neizvršni) za slabo banko pač niso ugledni neodvisni bančni strokovnjaki, ampak vodilni politiki posameznih strank; imenovani tuji izvršni direktorji izhajajo iz ideološke sredine neoliberalcev.

Priporočilo 4: trg dela in zakon o delovnih razmerjih

»Novorek« skriva resnične namene: na primer »flexicurity«, kakor je implementiran v predlogu reformnega programa, v resnici pomeni lažje odpuščanje in je socialno in

zato družbeno negativen. Za rast zaposlovanja in rešitve na trgu dela je potrebna najprej gospodarska rast. Spodbujanje zaposlovanja starejših jemlje delovna mesta mladim. Nasprotovanja delu študentov, socialni podpori, varnosti delovnega mesta,... so vse protisocialni ukrepi, ki nadalje marginalizirajo socialno že tako ogrožene sloje prebivalstva. Ko se govori o padcu zaposlenih v privatnem sektorju, se ne poudari, da pa plače v njem že več let rastejo (ne pa v javnem sektorju) in to kljub krizi ?! Kaj šele dobički nekaterih lastnikov. Morda bi počasnejša rast plač v privatnem sektorju ohranila več delovnih mest tam. Nasprotno z logiko in teorijo je, da v krizi plače menjalnega (=privatnega) sektorja rastejo, nemenjalnega ne, saj bi moralo biti obratno.

15

Priporočilo 5: uravnavanje kvalifikacij za delo

Priporočila za trg dela, upokojeence, pridobivanje kvalifikacij imajo učinek le na dolgi rok; njihov ekstenzivni opis v dokumentu ne pomaga nič k reševanju tekočih težav. Dolgega roka tisti, ki ta dokument pišejo in sprejemajo, kot nosilci odločanja sploh ne bodo doživeli. Za visoko šolstvo: bolonjska reforma je katastrofa, ki jo za izpolnitev lastnih interesov izkoriščajo nekateri reformatorji (privatni visokošolski zavodi, kjer dobiš diplomu skoraj že za plačano šolnino). Tako bomo kmalu imeli preko 50% populacije z diplomo tretje stopnje, kakovost (zahtevnost študija) pa se z reformo bistveno znižuje. V svetovnem merilu nas bo takšna usmeritev potiskala navzdol v nekonkurenčnost.

Priporočilo 6: ukrepi za povečanje odprtosti trga – izboljšanje poslovnega okolja

Stalna organizacijska prestrukturiranja so metanje peska v oči, da se nekaj dela – rezultati? Našteti cilji zakona o državnem holdingu so nesmisel. Sploh ni potrebna združitev. Kaj v resnici za tem stoji: možnost vpliva koalicijskih strank, odprodaja tujcem ? Predlagano izboljšanje stečajnih postopkov je hvalevredno, le pravosodje je potrebno še ekonomsko izobraziti in ne izganjati ekonomije iz študija prava, da bodo akterji (sodniki, tožilci, kaj šele stečajni upravitelji) razumeli za kaj ekonomsko gre.

Priporočilo 7: rast plač podpira konkurenčnost

Enotni stroški dela pri nas že nekaj časa padajo. Kaj pa rast dohodkov ostalih faktorjev kot so kapital (obresti), naravni viri (rente), menedžerske plače,... o njih nič. Znova določilo v korist lastniške elite in v škodo pauperizirane večine.

2.5 Sistemske reforme: doseganje ciljev strategije EU2020

Gre za oddaljene cilje. Čeprav je nova strategija EU nekaj bolj realistična od prejšnjih dveh: EU2005, EU2010, bo tudi ta do 2020 povožena. Zapisovanje ciljev je lažje in manj odgovorno, če so cilji bolj oddaljeni, njihova kvantifikacija in operacionalizacija manj natančna. Zato je o njih na tem mestu tudi manj konkretnih pripomb. Odgovori v programu za posamezna področja strategije 2020 so v resnici zgolj katalog opravil posameznih ministrstev in kot taki preobširni, utrujajoči. Ključno je, da brez povrnitve gospodarske

rasti ne bo doseganja napovedanih ciljev na specifičnih področjih raziskav in razvoja, izobraževanja, podnebja in energetike ter trga in socialne varnosti. Gre za eksternalije ekonomskih ukrepov, ki pa imajo močan povraten učinek na njihov učinek.

2.6 Načrtovani reformni ukrepi v 2013, 2014

V tem poglavju programa se v veliki meri ponavljajo trditve iz predhodnih poglavij oziroma opisujejo tabele iz obeh dodatkov. Njim in predhodnim poglavjem nasproti je postavljen alternativni reformni program, ki nas bo res izvlekel iz krize; predloženi reformni program je »deja vu« in jo le poglablja.

16

Prioritetni ukrepi- odziv nanje

Prva prioriteta mora biti rast BDP, saj se brez nje ne more uresničiti nobeno od priporočil (poglavje 4) in ciljev EU2020 (poglavje 5) v programu.

- Vpis fiskalnega pravila v pravni red (ustavo) ni prioriteten, je pa škodljiv ukrep. Kot že večkrat povedano, se z vpisom odrečemo še edinemu preostalemu ključnemu instrumentu (anticiklične) ekonomske politike, potem ko smo se instrumentom monetarne politike praktično že odrekli v korist ECB.
- Nadaljnje zmanjševanje plač in zaposlenih (oboje !) v javnem sektorju je prociklični ukrep, ki bo padec gospodarske aktivnosti še poglobil in je kot tak nesprejemljiv.
- Napovedano nadaljnje prenavljanje pokojninskega sistema pomeni praktično zmanjševanje pokojnin, kar je tudi nesprejemljiv prociklični ukrep.
- O slabi banki je pisano vsaj na štirih mestih v dokumentu; izvedba naj bo kompromis, kot je opisano kasneje.
- Izboljšanje upravljanja s kapitalskimi naložbami države preko državnega holdinga ni zagotovljeno, je »wishful thinking« s povsem neekonomskimi cilji.
- Ideja aktivne industrijske politike je pozitivna, saj od krize naprej dobiva podporo v svetu tako v teoriji kot v praksi in to po letih izganjanja države v korist trga tudi v razvojnih strategijah (avtor, 2012). Pri tem je namesto prednostnih sektorjev bolje podpirati najboljša podjetja (blue chips) ne glede na sektor, iz katerega prihajajo. Gre za nacionalne šampione.
- Boljši dostop do virov financiranja je ključen za povrnitev rasti BDP; sam podjetniški sklad je pri tem majhen kamenček; gre za kreditiranje podjetij (prebivalstva) s strani bank.
- Izboljšava pravnih okvirov za poslovno okolje: ne-implementacija obstoječe zakonodaje je večji problem kot potreba po novi zakonodaji. Gre za tipično zakonodajno evforijo kot nadomestek za slabo delovanje obstoječega sistema, za katerega je potrebna politična volja. Pri tem bi za tujce in domače morali veljati enaki pogoji gospodarjenja.
- Tuje neposredne investicije bo najbolj pospešila povrnjena rast BDP in pozitivna klima, pametne izjave nosilcev oblasti in medijskih »strokovnjakov«. Psihološki učinki postajajo v svetovnem gospodarstvu zelo pomembni, pri nas so podcenjeni. Razne nove

koordinacije ministrov imajo poznano slab operativni učinek. Združevanjem sledijo razdružitve in potem spet združitve – gospodarstvo pa gre svojo pot.

- Internacionalizacija slovenskega gospodarstva na druge trge izven EU je smiselna usmeritev že iz časov ob vstopu v EU, saj bi pomagala amortizirati negativne šoke usklajenega gibanja gospodarstev v EU (kot danes, ko smo v padu BDP).
- Turizem je vreden vzpodbude, a celotnega slovenskega gospodarstva ne bo rešil, zato ni potrebno njegovo posebno izpostavljanje. Tudi industrija in druge storitev pomagajo, tudi kmetijstvo lahko prispeva k rasti, a ga v reformnem programu neopravičeno sploh ni.
- Postavljati pod vprašaj sedanjo politiko minimalnih plač (pomeni, da jih želijo znižati, kam, na kitajsko raven?) je socialno-družbeno nevzdržno; prej je treba obdavčiti premoženja brez dokazljivega izvora in vrniti depozite po davčnih oazah in skrite račune. Vzpodbujanje k slednjemu z odpustki sooča ekonomski in moralni vidik.
- Trg dela naj se prilagaja postopno, rast BDP bo hitro rešila mnoge probleme.
- Ob doseženi pozitivni rasti BDP bo več zaposlovanja, manj črnega dela, ob ustrezni študentski in kreditni politiki bo tudi študentsko delo manj kritično.
- Popolna ekonomizacija prostorskega načrtovanja je spet eno od področjih, na katerih se pod krinko ekonomske učinkovitosti želi odpraviti vse strokovne standarde, moralne družbene norme in kulturo na neekonomskem področju nadomestiti za ekonomskimi normami.
- Namesto iskanja načina izgradnje novih stanovanj bi bilo potrebno najti način prodaje zgrajenih neprodanih stanovanj. Gradnjo je mogoče usmeriti tudi v infrastrukturo preko javnih investicij (kot »new deal«).

Takih področij je še veliko, pri tem pa bo potrebno zaustaviti prodor anglosaksonskega modela kulture. Gre v resnici za »ekonomizem«, uvedbo tržne družbe, ne zgolj tržne ekonomije, kot pravi Sandel (2012), ki je našim prostorom in ljudem kulturno tradicionalno tuj. Privilegirana elita s prednostjo v startu se drži tržnega mehanizma, da bi lahko to prednost izkoristila v svoj materialni prid ali politični vpliv. Sedanjo imperialnost ekonomije (posebno finančne) v osvajanju drugih področij družbenega življenja bo morala vsaj dopolniti njena pohlevnost v sprejemanju dognanj in vrednot iz drugih področij družbe, tako teoretično kot v življenjskem vsakdanu.

III. PREDLOG ALTERNATIVNEGA PROGRAMA – ŠOK TERAPIJA ZA POVRATEK

Predloženi nacionalni reformni program je le nadaljevanje 10-letnega »zablodelega« vodjenja gospodarstva: (sistem in politika), kar nas je pripeljalo v ekonomsko brezno in ga bo še poglobilo. Potrebna je šok terapija izhoda iz slovenske ekonomske krize, ki bo takoj izboljšala tudi socialno in politično klimo. Ekonomska politika zategovanja pasu

nas potiska že peto leto navzdol. Ključno je spremeniti vrstni red ukrepanja (sequencing): najprej rast BDP, potem konsolidacija in ne obratno (avtor 2008).

18

S predlaganim alternativnim programom ekonomske politike gre v resnici za drugo ekonomsko osamosvojitve Slovenije, prva je bila ob proglasitvi samostojnosti v začetku 1990-tih. Tedaj smo se znali upreti zunanjim pritiskom in nasvetom, izbrali pot sui generis in z njo uspešno 13-letno gospodarsko rast. Potem je prišlo podrejanje napačni ekonomski politiki EU¹², ki je najprej napihnila balon, čemur je sledil velik pok, ki nas še vedno potiska navzdol. Zaradi dodatnih domačih napak je bil padec globlji in traja dalj časa, kot v drugih članicah EU (izjemi Grčija, Ciper), kjer je zaradi napak politike EU tudi prisoten. Čas je, da se ponovno osamosvojimo napačnih zunanjih (EU) in domačih nasvetov (neoliberalci, ki bi bili radi samo neoklasiki) in zastavimo pot tam, kjer smo jo 2003 prekinili.

Sistemske reforme (v modificirani inačici) naj ostanejo in se še pospešijo. Potrebne so primarno spremembe v ukrepih ekonomske politike, kar zdaj začenja priznavati tudi EK EU, pričakuje pa ves svet. Intervencija v začarano spiralo (padec BDP, zato slaba podjetja-slabe banke- slaba podjetja) mora biti presekana od zgoraj, da bi bila uspešna: torej od monetarnih (centralna banka) in/ali fiskalnih avtoritet (vlada). Ni res, da sami v Sloveniji na teh dveh področjih ne moremo nič narediti (trditev neoliberalcev). Na monetarnem področju ne izkoriščamo niti možnosti ki jih imamo, še vedno imamo proste roke za ustrežnejšo fiskalno politiko.

Procikličnost dosedanjih ekonomskih ukrepov (in sistema) je potrebno zamenjati s proticikličnostjo, da zlezemo iz ekonomskega (in družbenega) brezna. Konkretno, v obdobju 2004-2008 je bilo stimulirano že tako pregreto gospodarstvo, v času po krizi pa je zavirano že tako padajoča gospodarska aktivnost. V prvem obdobju je vlada pospešila finalno povpraševanje s plačno reformo javnega sektorja, Banka Slovenije pa s podporo kreditni ekspanziji (in zadolževanju zunaj) v času napihovanja balona. Tako sta fiskalno in monetarno ogrevala že pregreto gospodarstvo. V času krize še dodatno zavirata gospodarstvo: vlada z nadaljnjim zmanjševanjem plač javnega sektorja in krčenjem drugih javnih izdatkov, Banka Slovenije z ukrepi ustvarjanja kreditnega krča.

Ali gre pri tem za nerazumevanje (neznanje) ali zavestno ustvarjanje doktrine šoka? Negativna rast in nezaposlenost silita ljudi v materialni stiski, da so tudi za prodajo blue chipsov tujcem, kar se imenuje »privatizacija« za majhen denar (po Stiglitzu, 2013, »bribizacija« bribe =podkupnina), če se jim z njo obljudlja zaposlitev, čeprav le z minimalnimi plačami. Upravljanje in last, suverenost so za ljudi v eksistenčni stiski, v katero so porinjeni, drugotnega pomena.

¹² Če teoretiki, vodilni neevropski dejavniki razlagajo EU, da je njen program austeriteta napačen., to delajo iz sebičnega interesa, da EU recesija ne prizadene tudi njih v izvozu na EU trge. EU je računala na izvoz kot gonilo rasti (seveda ne socialni izboljšanje) ob siceršnjem stiskanju (austeriteta), kar pa je odvisno od pospešene gospodarske rasti v svetu; nje pa je vse manj tudi po najnovjših aprilskih 2013 napovedih IMF, OECD, EBRD.

Nasprotno, v sedanji krizi je potrebno s fiskalno in monetarno vzpodbudo povrniti gospodarsko rast; ob njej bo vse delovanje politično, socialno in ekonomsko lažje. S kopiranjem že deset let uvajamo ne le tržno gospodarstvo, ampak tržno družbo, kar je nesporejmljivo (posebno, glede na strankarske programe za sedanjo koalicijo). Uvajanje trga na področja in aktivnosti, kjer veljajo tudi v naši kulturi drugačne, bolj moralne norme in neekonomski kriteriji, siromaši že doseženo kakovost življenja v kulturi, zdravstvu, šolstvu, pravosodju,....

1. Drugačna ekonomska politika

Predlog novega alternativnega programa v primerjavi z osnutkom sedanjega je podan v naslednji tabeli, zgolj za leto 2013, v 2014 pa bi morali biti pozitivni premiki še bolj izraziti:

19

Makroekonomski cilji Slovenije v 2013

	REFORMNI PROGRAM	ALTERNATIVA
rast BDP	-1.9%	+2.0%
BREZPOSENOST	10%	pod 9%
	preko 130.000	pod 120.000
Plačilna bilanca-saldo	vsaj +4% BDP	do +2% BDP
Primanjkljaj proračuna	-2.9% BDP	-4 do -5% BDP
Rast kreditov bank	negativna	pozitivna

Utemeljitev:

1/ **Proračunski primanjkljaj** naj ostane na 4% do 5%, se ne zmanjša na 2.9%, kar bo pridobilo 1.1 do 2.1% več javnih izdatkov. S fiskalnim multiplikatorjem to pomeni okrog 1.6 do 3.5% BDP večjo rast, torej namesto s programom predvidenih -1.9% že - 0.3 do + 1.6%. Dodatni izdatki države se porabijo za izobraževanje, R&D države, vsaj ohranitev mase plač javnega sektorja, če ne malo povečanje. Z njimi se končno začno javne investicije v infrastrukturo (tretja cestna os, drugi tir). Tudi izravnani proračun, ki naj bi ga zlato pravilo uzakonilo, deluje prociklično ! Izravnavanje proračuna v krizi le-to še pogloblja, sicer manj, če se ga dosega z dvigom prejemkov, kot če z znižanjem izdatkov.

2/A to ni vse, je le fiskalna plat ekonomske politike. Aktivni ukrepi **monetarne politike** morajo odpraviti kreditni krč (vključujejo: garancije države, odlog dviga kapitalske ustreznosti bank, sklad tveganega kapitala pri banki Slovenije, upočasnitev slabitev v bankah, pridobiti razpoložljiva sredstva ECB, omogočiti vstop podjetij na tuje kapitalske trge, iztisnitev propadlih finančnih holdingov iz lastniške strukture podjetij, zamenjava terjatev v lastniške deleže skupaj s finančno prokuro bank v zadolženih podjetjih), rast kreditov bo pomagala proizvodnji, potrošnji, investicijam, tako da bo domača finalna potrošnja dosegla rast za okrog 2 do 3% BDP, produkt pa porasel za 1.7% do 2.5%. Aktivna politika s polno angažiranostjo BS je potrebna takoj.

3/ **Brezposelnost** ne bi smela več rasti, z rastjo BDP se mora v 2013 celo zmanjšati vsaj za nekaj tisoč mest, stopnja brezposelnosti ne sme doseči 9%.

4/ Dosegati pretirano velik **plačilno bilančni** presežek je nesmisel (načrtovano po nekaterih virih celo 5% do 6% BDP), saj pomeni odrekanje razpoložljivemu produktu in s tem dodatno trpljenje prebivalstva in gospodarstva. Tega, razen Kitajske, danes v svetu ne počne nihče. Z rastjo predvsem uvoza surovin in produkcijskih sredstev je potrebno podpreti domačo proizvodnjo, ki bo tako lahko še več izvažala. Nekaj povečanja finalnega uvoza je iz socialno-političnih razlogov smiselno, presežek bilance pa naj ne bi bil v 2013 preko 2% BDP. Ob doseženi domači gospodarski rasti je kasneje lahko več za pridobitev finančnih sredstev za odplačilo dela tujih kreditov.

20

5/ Za **likvidnost** države je za zdaj še potrebno prodajati obveznice v tujini (tudi v Aziji), a tudi doma. Ne bi se smeli dati izsiljevati finančnim trgovcem, ki bi radi imeli Slovenijo finančno na kolenih, da bi lahko pokupili najboljše blue-chipse po bagatelnih cenah (fire sale), pri čemer imajo pomoč tudi od domačih kvizlingov (zasebna korist od prodaje?). Tudi države - najbolj kritični dolžniki - ne prodajajo blue chipsov, Slovenija, ki ni kritično zadolžena, pa naj bi jih? In, tudi če prodamo vse državne blue-chipse v brezcenje v sedANJI situaciji, niti približno ne bomo zbrali dovolj denarja za pokritje tekoče likvidnostne luknje, enkrat prodanega pa ni več mogoče povrniti (zlomljena posoda), ekonomska suverenost je izgubljena za vedno. Slovenija, ki je podpovprečno zadolžena, bo prodajala lastne gospodarske nosilce, najbolj zadolžene države pa jih ne. Ali ni tukaj nekaj hudo narobe ?

2. Ustrezne reforme sistema

6/ **Sanacija bančništva** bo v praksi šla po uspešnem¹³ modelu bančne sanacije iz začetka 90-tih let: hkrati delno prenos na slabo banko in delno samo-sanacija bank s potrebno dokapitalizacijo (avtor 2010). Seveda je forenzični pregled vseh slabih kreditov priporočljiv in ustrezne sankcije tudi, drugo vprašanje pa je, kaj se prenaša na slabo banko. Kritike slabe banke (da bo trajanje prenosa kreditov predolgo, da ni opravičena z njo tudi pomoč privatnim bankam, ki so bile pri nekaterih slabih kreditih v sindikatu z državnimi bankami, z državnim denarjem in da je načrtovan znesek prenosa prevelik), bodo v praktični kompromisni izvedbi z dokapitalizacijo odpravljene ali vsaj omiljene. Pri prenosu in pri dokapitalizaciji bodo predvidena finančna sredstva države izkoriščena postopoma, ne naenkrat; šele, ko pride do prenosa in zapadlosti; torej ne ves znesek v tem letu.

Sistemske je slaba banka dejstvo, vendar v konkretni izvedbi naj pomeni le približno 0.8 milijarde prenosov selekcioniranih slabih terjatev nanjo, ne 4 milijarde €; ostalo

¹³ Revidirana letna poročila NLB kažejo, obseg izgub pred sanacijo v času 1989 do 1992 kar -564 milijonov € (preračunano), znesek dobičkov po njej v 1993-2003 pa +690 milijonov €. Slabih kreditov je bilo preneseno na ASB v višini okrog pol milijarde € (manj kot je Državni Zbor odobril), pri čemer so jih kasneje ASB in njene naslednice povrnila vsaj tretjino. Ni bila zama. NLB je v tem času pridobila kar nekaj mednarodnih priznanj za poslovanje in kot zgled za uspešno bančno sanacijo.

sanacijo naredijo banke same (skupaj s potrebno dokapitalizacijo). Konkretno je potrebno nacionalizirati (finančne) holdinge in država kot novi lastnik naj pobere njihove depozite, ki jih imajo skrite na računih v tujini.

Glede selekcije, kaj se prenaša v slabo banko, velja: ne krediti dobrim podjetjem, ne krediti, kjer je sindikat državnih s privatnimi (tujimi) bankami), ne kreditov podjetjem z verificiranimi dobrimi programi in dobrim (novim, lahko tudi tuji direktorji) vodstvom. Banke v sanaciji delujejo ves čas preko interne slabe banke, za njih prepuščene slabe kredite in kliente organizirajo skrbnike in skupaj z njimi pripravijo sanacijske načrte, vsaj finančni del.

21

Vroča polemika pro in contra slaba banka je tako odveč, v praksi bo oboje, slaba banka in dokapitalizacija. Ključno je, z bistveno manjšimi stroški, to pa le, če bo hitro pozitivna gospodarska rast, sicer bodo novi doslej dobri krediti postali slabi, banke padajočim podjetjem in prebivalstvu ne bodo dajale kreditov. Če bo rast BDP, pa bodo nekateri slabi krediti postali dobri, saj si bodo dolžniki ob gospodarski rasti opomogli.

7/ **Državni holding** je nepotrebna sistemska rešitev, ki je lahko predmet zlorab. Pomeni korak k integraciji, čez čas bo pa spet razbijanje. K učinkovitosti ne prispeva. Če procesa nastanka ne gre zaustaviti, je potrebno poskrbeti za dobro politično neodvisno upravljanje, kar bo zelo težko, saj je bil v resnici ustanovljen prav z namenom političnega vpliva na blue chipse v državni lasti. Z ustreznim imenovanjem menedžerjev (lahko tudi tuji) in ustreznim, ne zgolj politični, nadzorom, se lahko del nevarnosti odpravi. Najbolje bi bilo odpraviti holding.

8/ Zakonske spremembe na področju **insolvenčne zakonodaje** (stečaj, prisilna poravnava) so sistemska reforma v pravo smer, le v implementaciji je ne smejo zaustaviti privatni interesi. Če lastnik ne more dokapitalizirati podjetja v padcu (negativni kapital), je drugim deležnikom potrebno pravočasno omogočiti vstop s kapitalom (predvsem upnikom podjetja), s čemer naj dosedanji lastnik v celoti in za vedno izgubi vsa lastniška upravičenja, ki jih prevzamejo aktivni deležniki. Dobro izvedena zakonodaja bi bila nekak »slovenski Chapter 11«. Podjetja ne bi bila kar potisnjena v stečaj, s tem pa ne bi bili med nezaposlene potisnjeni tisoči.

9/ **Pokojninska reforma** (smiselna zaradi podaljšanja življenjske dober) ima predvsem demonstracijski učinek za finančne trge, torej finančnike, ki na njih služijo v igri ničelne vsote na račun žrtev kot je Slovenija. Rezultate daje šele na daljši rok, kratkoročni izboljšavi v gospodarsko rast pa ne bo pripomogla. Strašiti z razmerami v 2060 je nestrokovno, saj se bodo demografska gibanja v naslednjih 50 letih gotovo spreminjala.

10/ Reforma **delovne zakonodaje** je bolj vprašljiva; kolikor je potrebna, naj bo postopna; poleg ekonomskih naj sledi tudi socialnim ciljem.

CITIRANA LITERATURA:

Nacionalni reformni program s prilogami, vlada RS, april 2013

*Sandel M. (2012): **What Money Can't Buy**, Penguin, USA,*

*Stiglitz, J. (2012): *The Price of Inequality*, Norton USA*

*Štiblar F. (2008): *Svetovna kriza in Slovenci – Kako jo preživeti ?*, ZRC SAZU, Ljubljana,*

22

*Štiblar F. (2010): *Bančništvo kot hrbtnica samostojne Slovenije*, ZRC SAZU, Ljubljana*

*Štiblar F. (2012): *Zunanji pogoji gospodarjenja*, EIPF, GG, Oktober*

Viri: Poročila EK EU, OECD, IMF, EBRD, EIPF, UMAR.